

Szómagyarázatok

abaposztó – durva, festetlen posztó

aniszon – ánizs

aszumpcionista szerzetesek – a Mária mennybevételéről elnevezett Ágoston-rendi szerzetes kongregáció vagy a Mária mennybemeneteléről elnevezett szerzetesi társulás tagja. (Latinul *Pia Societas Presbyterorum ab Assumptione, Augustiniani ab Assumptione*, rövidítve: A. A.)

balaszt – román: folyami kavics, betonhoz keverik építkezéseknél

bennvaló – beltelek és a rajta lévő épületek

bezsenár – menekült, bujdosó

bojár – orosz, illetve román feudális főnemes

bordé – kunyhó, viskó

borona (borna) – gerenda

bosocska – bab

bosztán – tők

bucsár – kalapács

Caloianul – esővárászló román népszokás, melynek keretében a húsvét utáni harmadik vasárnapon egy felöltöztetett agyagbábút temetési menetben hordoztak végig a falun, eltemettek, három nap múlva kiástak és vízbe dobtak.

cigája gyapjú – a cigája magyar őshonos juh fajta neve

cigányvirág – hagymagumos növény

cinka – serdülő lány

cintorom – cinterem, temető csángó tájnyelven

compossessoratus – közbirtokosság

csáगतó – az aszimmetrikus eke taligájának a tengelyén elhelyezkedő, a szántás szélességét szabályozó alkatrész

csálni – csinálni

csepesz – női viselet. Hosszú zacskóban végződő, sűrű fekete csipkével szegett főkötő.

csernozjom – feketeföld

csiger – vízzel kiáztatott szőlőtörköly levéből erjesztett borszerű ital, löre

csigolya – fűzfavessző

csiszla – a középkori faluközösségre kirótt globális adó egy személyre eső része

csorba – (pisztrángból) savanyított halleves

- csuma ing* – a pestis számára készített áldozati adomány, a betegség elhárítására a határba kitett ing (szerbeknél)
- degedt, degenyeg* – kőolaj
- depresszió* – medence
- diák* – magyarul imádkozó parasztkantor, előénekes
- díván, divanul domnesc, sfatul domnesc* – egy, az uralkodóból, nagybojárókból és egyes hivatalnokokból – mintegy 25–30 tagból – szervezett intézmény, amelyik a magas klérussal együtt részt vett az ország vezetésében, a bel- és külpolitikai ügyek rendezésében
- élet* – udvar, ház
- elszertülnek* – szétoszlanak (a felhők)
- észrés (láda)* – hozományos (láda) (a román zestrea szóból)
- fálcsa (falka)* – földmérték Moldvában – kb. 2 hold = 80 prazsina; 1 prazsina: 40 négyszögöl
- fanarióta* – a török uralom idején a román népet szipolyozó előkelő konstantinápolyi görög
- félegyház* – a plébániához tartozó leányegyház, filia
- felszerinkázva* – zsebkendőkkel felkészítve
- feruginos víz* – vastartalmú víz
- filiále* – leányvállalat, fiók: nagy vállalatnak vagy intézménynek másol működő részlege. Itt: fiókegyház.
- flis* – gyúrt lánchegységek permén homokkőből, márgából és agyagból felhalmozódott üledéksor
- fugárok* – menekültek
- gáter* – fűrész
- geréb* – szász előljáró a középkori Erdélyben
- ghidran* – fajló
- gócláb* – fából vagy vasrúdból készült láb, a kandallós tüzelő füstfogójának, hőpalástjának a feltámasztására
- hajló* – teknőbölcső
- haricska* – pohánka. Lisztes magjáért termesztett régi, polyvás gabonaféle
- helyettes diák = diákhelyettes* – Moldvában ‘deák’, a plébániák filiáléiban pap hiányában a templomi ájtatosságokat és szertartásokat előkészítő és magyarul vezető, a közösség vallásgyakorlatát irányító kantor, előénekes
- heteristák* – 1821-ben, a Tudor Vladimirescu vezette törökellenes felkelésben segítséget nyújtó, Alexandru Ispilanti által toborzott, főleg görögökből álló sereg.
- kabola, kabalára teszük (az ekét)* – az ekének kétágú csúsztató fája

- kaláka* – a föld nélküli paraszt a kötelező ingyenmunkája a tulajdonosnak (itt: a kolostornak)
- kaszinó* – a román forrás *táncterem*nek nevezi. A fénykép sóba vajt, erkélyes, négyszögletes alaprajzú belsőt mutat. Mivel a lengyelek a betelepített sóbányászoknak készítették, lehetséges, hogy jelentése azonos a mai magyar *kaszinó*val
- katrinca* – lepelszoknya, a női viselet része
- kendező* – hosszúkás, fejre való vagy törülközőkendő
- kenéz* – a középkorban (erdélyi) telepés község elöljárója, bírája
- kereszke* – mürokonok – komák (keresztszülők) leánygyermekai – közti megszólítási mód
- kerpa* – női turbán módra csavart fejkendő: négyszögletes vászondarab, amit a hajkarikára felfont haj beborítására használtak. Ennek a tetejére a lányok még hosszúkás keszkenőt tettek
- kiler* – kamra
- kiszejárás* – böjti, rendszerint virágvasárnapi leányszokás, melynek keretében szertartásosan elpusztítottak egy szalmabábut. Ez feltehetően a telet, böjtöt, betegséget személyesítette meg
- konventuális ferences szerzetes* – az Assisi Szent Ferenc által 1209-ben alapított I. Rend egyik alrendjéhez, a Konventuális Kisebb Testvérek (minoriták) alrendjéhez tartozó szerzetes
- kotyiga* – eketaliga
- község* – Romániában a több falut tömörítő közigazgatási egység
- kueszia* – geomorfológiai műszo: eróziós réteglépcső. Enyhe dőlésű rétegeken kialakult aszimmetrikus hát, amelynek a rétegdőléssel párhuzamos lejtőoldala hosszú, lankás, míg a rétegdőlésre merőleges lejtője meredek lépcsőt formál
- kukutényi kultúra* – a Prut melletti Cucuteni község a környékén feltárt neolitikumi, 5–7000 éves leletek miatt vált híressé. A jellegzetes, spirális motívumokkal díszített agyagedények és zsírfarú asszonyságokat ábrázoló szobrocskák készítőinek kultúrája a lelőhely alapján *Cucuteni-kultúra* néven került be a szakirodalomba
- kumetria* – keresztelőkori díszesre terített asztal
- kuptor* – tűzhelyes kemence
- kútodon* – fakéregből kialakított kútkáva
- laska* – tésztametélt
- lesikítják* – lesimítják, elsimítják
- leverő* – kalapács

- lipován* – többnyire orosz eredetű, orosz ortodox óhitű népcsoporthoz tartozó
- makkos fazár* – különböző méretű, bonyolultabb, teljes egészében fából faragott zár, melyet makkoknak nevezett, a függőleges vájatok valamelyikébe behulló kisebb fahasábok zárnak
- mangál* – faszén
- mart* – magasabb fekvésű, meredek hely. Meredek vízpart
- mebolhajsszák* – házépítésnél, a faszeg gerendába beverése a sár megtapadása céljából
- megsuvad* – megcsúszik, omlik
- monoklinális* – olyan redő, gyűrődés, amelynél a redő szárnyai a tengelysikkel párhuzamosak
- municipium* – megyei jogú város
- muszkák* – oroszok
- nyám* – rokon
- nyírásza* – menyasszony
- nyírel* – vőlegény
- nyüst* – a szövőszéknek a láncfonalak szétválasztására szolgáló, fonálból hurkolt alkatrésze
- oolitos mészkő* – gömbhéjas szerkezetű karbonát- (általában aragonit- vagy kalcit-) rétegekből álló, apró gömböcskékből felépülő mészkő
- osztováta* – szövőszék
- ozokerit* – földviasz: kőolajforrások környékén előforduló viaszszerű anyag, nagy szénatomszámú paraffinok keveréke, kenőcs, gyertyagyártás alapanyaga
- pakura* – a kőolaj lepárlásából visszamaradó sötét, sűrű folyékony salakanyag
- pank* – halmocska. Itt talán a tüzelőteret jelenti. Az építészetben ponkolás, egy falnak emeletenként való vékonyítása úgy, hogy az keresztmetszetben lépcsőzetes alakot mutat
- para* – pénz
- paticsfal* – földbe vagy gerendatalpba vert karók köré kertelt vesszőfonatú, kívül-belül sárral tapasztott sövényfal
- pityóka* – burgonya
- podzol* – szürkeföld, savanyú mállással keletkezett, tápanyagban szegény, kilúgozott talajnem Európa északi részein
- pogon* – művelt földterület mértékegysége. Kiterjedése koronként változó. Itt félhektárnyi (5011,79 m²) mezőgazdasági terület

- porkaverés* – elütésen alapuló botos labdajáték
- porkoláb* – fejedelmi helytartó, a vajdai hatalom képviselője
- postillák* – szentbeszéddek, első sorban homiliák gyűjteménye, melyek részben tanulmányul, részben utánzásul szolgáltak s mintegy hivatalos jelleggel bírtak
- prājina* – földmérték Moldvában – prazsina: 1 prazsina = 40 négyszögöl
- protribútum* – járandóság adó gyanánt
- puj* – kukorica
- radina (csökk)* – keresztelőlakoma
- rendzina* – mészkövön keletkezett, sekély, viszonylag gazdag humusz-tartalmú talaj
- részesek* – a falujuk határát fejedelmi okleveles megerősítéssel bíró, afelett méltányosan osztozó, csak az államnak adózó szabadparasztnak
- rud* – mértékegység, 1,7 ár kiterjedésű földterület. 1 *prājina fâlcească* = 179,024 m²
- ruva* – hosszúkás, fejre való kendő
- salahor* – birtokát elvesztő, elűzött, szakképzetlen napszámos munkás, szolga
- sáriverág* – körömvirág
- sematizmus* – egyházi névtár, egy egyházmegye vagy rendtartomány intézményeinek, szervezeti fölépítésének és személyeinek adattára
- servet* – házi készítésű, hímes szövésű vagy varrású zsebkendő, l. *szerinka*
- sód* – a kandalló csempékből rakott füstfogója
- soltész* – a középkorban település, község előljárója, bírója
- sótömszök* – tömzs: valamely kőzetnek környezetétől meredek fallal elkülönülő nagy tömege
- spiz* – véső
- stádium* – ókori görög hossz mérték (184 m)
- starec* – zárdafőnök
- Status animarum* – egyházi népszámlálás, amely a húsvéti áldozás időpontjában az egész lakosságot tartalmazta háztartások, illetve családok szerint
- szarmata* – a szkítákkal rokon, iráni nyelvű, ókori nomád nép
- szejvány* – karcsú, magas szénakazal
- szeđerkerülés* – A lakodalom mozzanata: a keresztapa, kaláccsal a kezében, háromszor megkerüli a menyasszonyt és a hozományát a vőlegényes házba átszállító szekeret. A menyasszony szétoasztja a kalácsot
- szemiarid klíma* – félig száraz klíma. Félsvivatagokban, sivatagok peremén jellemző

- szénafüvek* – száraz kaszálók, melyeken jó minőségű, téli takarmányként hasznosítható fű terem
- Szent Ferenc stigmatizációja* – Krisztus sebei, stigmái láthatóvá válása Szent Ferenc testén
- szerinka* – Ploszkucyben ismert, a csángóságnál másfelé *servetnek* nevezett kisméretű kendő, zsebkendő, aminek igen sokféle – ünnepi, kapcsolatteremtő, rituális és mágikus – funkciója van. A halottkíséréskor a keresztekre akasztva viszik, végül egy a sírkereszten marad, a többit a szertartásban részt vevőknek – egyszersmind keresztvivőknek – ajándékozzák a halott emlékére
- szervány* – karcsú, magas szénakazal
- szlobozia* – kiváltságos jogállású, „szabadságot” település, melynek toborzott, vendégként (*hospes*) betelepülő lakói a helyi lakossághoz képest több szabadságban, kedvezményben részesültek. Szabad falu
- szokmány* – ujjas, a férfiak, asszonyok, gyermekek hosszú téli felöltője
- szőlőkepe* – papi illeték a szőlőtermésből
- sztaroszta* – céhmester, atyamester
- řarinã* – vadterületől elhódított művelt szántóterület
- tektonikus* – a földkéreg szerkezeti mozgásaival kapcsolatos
- téltemetés* – (ld. még: *Caloianul*). Télvégi vagy kora tavaszi katartikus népszokás, mely során valamilyen – a telet, gonoszt, betegséget, bűjtöt jelképező – bábut elpusztítanak (vízbe dobnak, elégetnek vagy eltemetnek)
- teszkovin* – seprőpálinka
- tézsola* – az eketaliga alkatrésze, rúd
- toponímia* – helynévanyag; valamely terület földrajzi neveinek összessége
- törökbúza* – kukorica
- túrzás* – az épülő sekély tengerparti területek sajátos homokformája. A túrzások a partvonallal párhuzamosan futó, csekély magasságú, ám sokszor igen hosszán, több 10 kilométeren keresztül elnyúló szigetecskék, félszigetek. Néhol szigetsorként bukkannak a felszínre
- ülőház* – az a szoba, ahol ülnek, tartózkodnak
- valah* – a romanizált népeknek adott népnév, a Dunától északra élő románok külső megnevezése
- vályogtégla* – égetetlen sártégla
- vatir* – férfikabátok erősítésére, bélelésére használt, erősen keményített pamut-, kender- vagy lenvászonféle
- vétek* – felszántatlanul maradt föld
- vinette* – padlizsán

vojt – bíró

zootechnikai – állattartási technológiai

zsendely – zsendely

zsitárkapu – őrzőkapu